

Rekomandime

PREVENCIJA: Promovisati rodnu ravnopravnost na svim nivoima obrazovanja, u formalnom i neformalnom okruženju, i osmisliti inicijative za podizanje svesti. Obezbediti prilike za obučavanje svih kategorija zaposlenih koji rade i sa žrtvama i sa počiniocima.

ZAKONODAVNI I OKVIR PRAKTIČNE POLITIKE: Izraditi zakone za obavezne i dobrovoljne programe za počinioce, uključujući izmenjeni i dopunjeni Zakon o zaštiti od nasilja u porodici, u Strategiji protiv nasilja u porodici. Razraditi odgovarajući okvir praktične politike unosenjem posebnih mera u vezi sa programima za počinioce u Strategiju protiv nasilja u porodici i uvođenjem posebnih smernica u SOP.

PRISTUP PROGRAMIMA ZA POČINIOCE: Staviti na raspolaganje dobrovoljne i obavezne programe za počinioce na celom Kosovu*. Obezbediti više mogućnosti za upućivanje i obuhvatiti sve počinioce nasilja u porodici, sve prestupnike, a ne samo prestupnike sa problemima zavisnosti od alkohola/narkotika ili umnim poremećajima. Izdvojiti dovoljne i održive finansijske resurse za te programe i podržati postojeće eksperimentalne prakse.

KOORDINISANA POLITIKA I SARADNJA SA SLUŽBAMA ZA PODRŠKU ŽENAMA: Usvojiti obuhvatan pristup i podstaći posebne sporazume između programa za počinioce i drugih organa da bi se uspostavio delotvoran sistem upućivanja, razmene informacija i koordinisane procene rizika, posebno sa službama za podršku ženama. Obezbediti koordinisano prikupljanje podataka i redovno ocenjivati uticaj programa.

RODNA PERSPEKTIVA I USKLAĐENOST SA MEĐUNARODNIM STANDARDIMA: Povećati kapacitet svih zaposlenih na prvoj liniji i ponuditi poseban program obuke za pomagače da bi se produbili znanje i kompetencije o programima za počinioce. Uspostaviti posebne procedure za procenu rizika i kontrolu rizika, koje bi se sprovodile u određeno vreme. Podržati studijske posete, razmene kao vid obuke i skupove sa zaposlenima iz drugih zemalja, i koristiti se iskustvom i podrškom Evropske mreže za rad sa počiniocima.

LOKALNI STANDARDI I SMERNICE: Izvršiti procenu potreba u datoj oblasti i stvoriti radnu grupu radi izrade standarda koji bi uskladili postojeća iskustva i definisali posebne smernice i strukturirani plan i program. Uvesti transparentne kriterijume licenciranja i osmisliti mrežu na celom Kosovu* za prikupljanje i razmenu podataka i za razmenu informacija i praksi.

www.coe.int

Savet Evrope je vodeća organizacija za zaštitu ljudskih prava na kontinentu. Obuhvata 47 država članica, uključujući sve članice Evropske unije. Sve države članice Saveta Evrope potpisale su Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, ugovor stvoren za zaštitu ljudskih prava, demokratije i vladavine zakona. Evropski sud za ljudska prava nadgleda sprovođenje Konvencije u državama članicama.

Ovo istraživanje je razvijeno u okviru projekta Saveta Evrope "Jačanje borbe protiv nasilja nad ženama i nasilje u porodici na Kosovu* - faza II"

Uspostavljanje programa za postupanje sa počiniocima nasilja u porodici i nasilja nad ženama

Analiza pravnog okvira na Kosovu* i izveštaj dobre prakse

SRB

Šta su to programi za počinioce nasilja nad ženama i nasilja u porodici?

Programi za počinioce postoje od 1970-ih godina u vidu eksperimentalnih praksi. Podsticanjem promene u stavovima i ponašanju nasilnika, rad sa počiniocima može da poveća bezbednost žrtava i zaštitu žena i dece, kao i da spreči buduće nasilje. Veoma je važan element u međuinstitucionalnom odgovoru na nasilje u porodici. Istanbulskom konvencijom je predviđeno da države strane uspostave programe za počinioce.

Kosovski* zakoni

Kosovo* je još 2011. god. predvidelo posebne mere za reintegraciju počinilaca nasilja u porodici u društvo. Administrativnim uputstvom br. 12/2012 utvrđeni su uslovi za psihosocijalni rad sa počiniocima nasilja u porodici, a Administrativnim uputstvom br. 02/2013 utvrđeno je obavezno lečenje nasilnika sa zavisnošću od alkohola i narkotika. Ovim podzakonskim aktima, takođe, poziva se na stvaranje tela koje obezbeđuju obavezno lečenje počinilaca putem razvoja odgovarajuće infrastrukture na opštinskom nivou. Međutim, zbog njihove ograničene i neodgovarajuće primene, Program za rodnu ravnopravnost (2020-2024) je izjavio da je stvaranje programa za počinioce na Kosovu* hitan izazov za naredni četvorogodišnji period.

Međunarodni standardi

Poglavljem III o „Prevenaciji“, članom 16. Istanbulske konvencije predviđeno je da zemlje strane uspostave programe za počinioce koji su usmereni na počinioce nasilja u porodici i seksualne prestupnike. Strane konvencije će „preduzeti neophodne zakonodavne ili druge mere za uspostavljanje ili podršku **programima čiji je cilj da**

počinioce nasilja u porodici nauče da usvoje nenasilno ponašanje u međuljudskim odnosima u cilju sprečavanja daljeg nasilja i promene nasilnih obrazaca ponašanja“.

Skupština Kosova* je septembra 2020. god. usvojila amandman Ustava kojim je Istanbulska konvencija neposredno stupila na snagu.

U ovom izveštaju ilustrovani su međunarodni standardi i smernice koje su osmislili Savet Evrope (2008) i Evropska mreža za rad sa počiniocima (EMRSP). Posebno se polazi od tumačenja Grupe stručnjaka Saveta Evrope za akciju protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (GREVIO) odredbi člana 16. u kontekstu posmatranja primene Istanbulske konvencije koje ista vrši u pojedinačnim zemljama.

Svrha istraživanja

Glavni cilj istraživanja je oceniti trenutni pravni i okvir praktične politike u vezi sa postupanjem sa počiniocima nasilja u porodici na Kosovu* i utvrditi nedostatke i potrebe u datoj oblasti. Takođe, sagledana su iskustva u praktičnoj primeni programa za izvršioce na Kosovu* i u regionu, i date preporuke za dalje postupanje u skladu sa međunarodnim standardima i smernicama.

Metodologija

Ova studija se zasniva i na kancelarijskoj analizi i na kvalitativnom istraživanju. Kancelarijska analiza se sastojala od uvida u zvanična dokumenta i dostupne izveštaje o Kosovu*. Pored toga, obavljene su konsultacije sa 21 osobom, među kojima su ključnim organima, stručnjacima i zaposlenima, predstavnicima javnih ustanova, međunarodnim organizacijama i NVO. Zbog sanitarnih ograničenja koja su nametnuta zbog pandemije COVID-19, svi sastanci su održani elektronskim putem između juna i decembra 2020. godine, uključujući usmene razgovore ili pisane upitnike, a koji su obavljani na engleskom ili albanskom jeziku.

Gjetjet kyçe

- Kosovo* je i dalje rodno nejednako društvo. Seksistički stavovi i nasilna ponašanja i dalje se ponavljaju.
- Postojeći zakoni o programima za počinioce nisu u skladu sa uslovima Istanbulske konvencije i tiču se samo počinioca sa umnim poremećajima i sa problemima zavisnosti. Standardne operativne procedure (SOP) ne predviđaju posebne smernice za rad sa počiniocima nasilja u porodici, a programi nisu odgovarajuće primenjeni zbog nedostatka znanja, finansijskih sredstava i infrastrukture.
- Upućivanje na program za počinioce moguće je samo na osnovu sudskog naloga ili kao vid zaštitne mere, a procenjeni broj počinilaca koji su podvrgnuti obaveznom lečenju veoma je mali.
- Počinioci nasilja u porodici često se izjednačavaju sa običnim počiniocima, a lečenje je svedeno na lečenje zavisnosti od alkohola i supstanci, kontrolu besa ili lečenje lekovima. U praksi, zaposleni koji rade sa počiniocima često promovišu pomirenje ili posredovanje između supružnika.
- Rad sa počiniocima nije integrisan u međuinstitucionalni odgovor na nasilje u porodici. Do danas nije postignut nikakav formalni sporazum niti su uvedene posebne procedure za kontaktiranje partnera počinilaca da bi im se ponudile zaštita i podrška.
- Na Kosovu* ne postoje jedinstveni standardi i smernice za sprovođenje programa za počinioce. Trenutni pomagači u programu ne poštuju posebne protokole za postupanje, što za žrtve povlači velike rizike.
- Istraživanje je otkrilo postojanje dveju eksperimentalnih inicijativa: pilot projekat Sigurne kuće u Đakovici i program koji je uveo Situacioni centar u Prištini. Međutim, ovi programi funkcionišu izolovano, bez razrade zajedničkih smernica za rad.
- Najbolje prakse iz različitih zemalja mogu da posluže kao inspiracija za osmišljavanje i uspostavljanje programa za počinioce na Kosovu*.

*Svako upućivanje na Kosovo, bilo na teritoriju, institucije ili stanovništvo, u ovom tekstu biće shvaćeno u potpunosti u skladu sa Rezolucijom 1244 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija i bez štete po status Kosova.